

УДК 658.5:330.3

JEL Classification: O18, O11, H70

АЛГОРИТМ ТА КОМПОНЕНТИ АНАЛІЗУВАННЯ Й ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТРУКТУРНИХ РЕФОРМ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

ГРЕСЬ Арсен

ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України»

<https://orcid.org/0009-0005-9566-8760>e-mail: sirhuntua@gmail.com

У дослідженні у фокусі уваги перебуває проблематика формування й реалізації ефективної регіональної політики, орієнтованої на сталий збалансований розвиток регіону як соціально-економічної системи. Метою статті є визначення алгоритму та компонент аналізування й забезпечення структурних реформ на регіональному рівні. Вказано на те, що під час аналізування структурних змін та інституційних реформ на регіональному рівні не тільки інституційне середовище стає предметом діагностики й оцінювання. Тут також йдеться і про можливості та стабільність у бюджетній, фінансовій та на загал економічній системах регіону. Визначено методи аналізування, застосування яких дозволить врахувати непрямі нелінійні зв'язки між тими чи іншими даними, та їх результуючою ознакою – структурою регіональної економіки. Вказано, що аналіз структурних реформ не може зводитися лише до аспектів інтенсивності відтворювальних процесів, які мають перебіг у регіональній соціально-економічній системі. Сюди додано і аналізування передумов структурних змін, їх інвестиційних та інноваційних чинників, характеристика інституційного середовища структурного реформування регіональної економіки. Визначено та охарактеризовано алгоритм та компоненти аналізування структурних реформ на регіональному рівні.

Ключові слова: регіон, регіональна політика, регіональна економіка, структурна економічна політика, структурні зміни і реформи, методологія аналізування.

<https://doi.org/10.31891/mdes/2026-19-15>

This is an Open Access article distributed under the terms of the [Creative Commons CC-BY 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

Стаття надійшла до редакції / Received 14.10.2025

Прийнята до друку / Accepted 30.12.2025

Опубліковано / Published 29.01.2026

© Гресь Арсен

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Під час аналізування структурних змін та інституційних реформ на регіональному рівні не тільки інституційне середовище стає предметом діагностики й оцінювання. Тут також йдеться і про можливості та стабільність у бюджетній, фінансовій та на загал економічній системах регіону. Для повноцінного аналізування стану функціонування відповідних систем найбільш доцільно використовувати методи кореляційно-регресійного аналізу, причинно-наслідкового і системного аналізу, метод нелінійної динаміки, таксономічний аналіз.

Застосування таких методів аналізування дозволить врахувати непрямі нелінійні зв'язки між тими чи іншими даними, та їх результуючою ознакою – структурою регіональної економіки. Своєю чергою, перевагою методу таксономічного аналізу є впорядкування багатовимірної системи показників, зведення їх до єдиного композиційного індексу, визначення вкладу кожної зі складових передумов структурних реформ у загальний результат та характеру їх перебігу. Стає можливим розподілити всю сукупність даних про об'єкт таксономічного дослідження на непусті та непересічні підмножини й отримати інформацію про увесь спектр розподілу.

Водночас, вважаємо, що аналіз структурних реформ не може зводитися лише до аспектів інтенсивності відтворювальних процесів, які мають перебіг у регіональній соціально-економічній системі. На нашу думку, це також і аналізування передумов структурних змін, їх інвестиційних та інноваційних чинників, характеристика інституційного середовища структурного реформування регіональної економіки.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Різні питання структурного реформування економіки досліджуються в публікаціях таких науковців, як Мурдок К. та ін. [1], Геєць В.М., Кизим М.О., Клебанова Т.С., Черняк О.І. [2], Янків М. Д., Флейчук М. [3, С. 40–42], Іванюта В. В. [4, С. 69–73], Рибак Г., Федотова Ю. [5, с.56–64], Петренко Н. О., Поліщук О. А. [6, С. 112–118], Васильців Т. та ін. [7, с.153–158], Рушишин Н. та ін. [8, с.193], Лупак Р. та ін. [9, с.161–172], Штець Т. та ін. [10, с.14–19].

ВИДІЛЕННЯ НЕВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ СТАТТЯ

Водночас сучасні виклики, що стоять перед розвитком національної та регіональних економічних систем України, вимагають формування нового бачення та застосування сучасних підходів до розчленування й управління регіональною економічною політикою, орієнтованою на досягнення необхідних структурних змін і зрушень, насамперед у сфері підприємництва.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є визначення алгоритму та компонент аналізування й забезпечення структурних реформ на регіональному рівні.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Таким чином, ведемо мову про наступну систему й алгоритм аналізування структурних реформ на регіональному рівні як на рис. 1. Йдеться про п'ять послідовних етапів від ідентифікації структурних дисбалансів й аналізування макроекономічних передумов, оцінювання інвестиційно-інноваційних зрушень, надання характеристики інституційному середовищу до узагальнення результатів аналізу й вироблення стратегічних пріоритетів та рекомендацій відносно тактичних засобів регіональної структурної політики.

У зарубіжних дослідженнях, зокрема які проводяться під егідою визнаних міжнародних економічних організацій, здебільшого застосовуються методи експертного оцінювання, рідше – поєднання соціології та методів статистичного аналізування. До прикладу, це Індекс трансформації Бертельсмана (*The Bertelsmann Transformation Index*), який розраховується та складається з результатів експертних оцінок, характеризуючи якість базових інститутів з позиції їх спроможності впливати на розвиток демократії і ринкової економіки, та якість системи державного управління. З-поміж трьох складових цього індексу – політична трансформація, економічна трансформація, трансформація управління – окремий напрям безпосередньо стосується трансформації господарської системи країни / регіону, яку характеризують 7 комплексних критеріїв: рівень соціально-економічного зростання; організація ринку і конкуренція; валюта та стабільність цін; приватна власність; соціальні регулятори; економічні показники; стійкість.

Як бачимо, у цьому та іншому випадках зарубіжні підходи до аналізування структурних змін і реформ не стільки опираються на аспекти структурних співвідношень, як намагаються відобразити міру прогресу економіки та соціуму в частині становлення демократії, забезпечення справедливої судової системи, побудови ефективних ринків з прозорим конкурентним середовищем, дотримання загально визнаних цінностей здорової економіки й суспільства.

З іншого боку, такі характеристики достатньо добре доповнюють загальну картину з оцінювання і діагностики процесів структурного реформування регіональної економіки, допомагають ідентифікувати фактори та причини тих, чи інших змін і зрушень.

Окремим достатньо відокремленим блоком в системі аналізування структурних реформ можна виділити інституційний аналіз структурування економічних систем. Такий висновок обумовлений двома провідними аспектами. Перший – інституційні зміни та структурні реформи тісно пов'язані і узалежнені між собою. Структурне реформування економіки потребує попереднього становлення системи дієспроможних інститутів, які ініціюватимуть зміни та на їх основі відбувається реформування. Другий – інституційний аналіз передбачає вивчення інститутів або, іншими словами, слугує критерієм оцінювання якості інституційного середовища, сформованого для втілення в життя структурних реформ. Як відомо, інституційний аналіз передбачає дослідження структури і механізмів соціального порядку й співпраці, які регулюють поведінку двох чи більше агентів, що поводяться та функціонують відповідно до емпіричних правил (неформальних норм, які застосовуються на практиці), а також теоретичних правил (формальні умови і закони). Це також і аналіз процесів, які стосуються утворення інститутів, а також того, як інститути функціонують на практиці, їх впливу один на одного, на громаду та суспільство в цілому.

Як справедливо зазначається у низці праць: «... мета інституційного аналізу – дати відповідь на питання чи зможемо ми досягти бажаної (за якої вона високоефективна та швидко реагує на зовнішні і внутрішні виклики, ризики і загрози) структури регіональної економіки за тієї чи іншої конфігурації і спроможності елементів інституціональної структури економіки». У дійсності такий висновок очікувався. Однак, це твердження можна обернути й у зворотний бік, як от – якого рівня глибини структурного реформування ми досягнемо за того чи іншого інституціонального

середовища або навіть: чи оптимальним є інституціональне середовище з огляду на визначену модель економічного зростання, а також на відповідний рівень складності завдань, які ставляться перед економікою і суспільством.

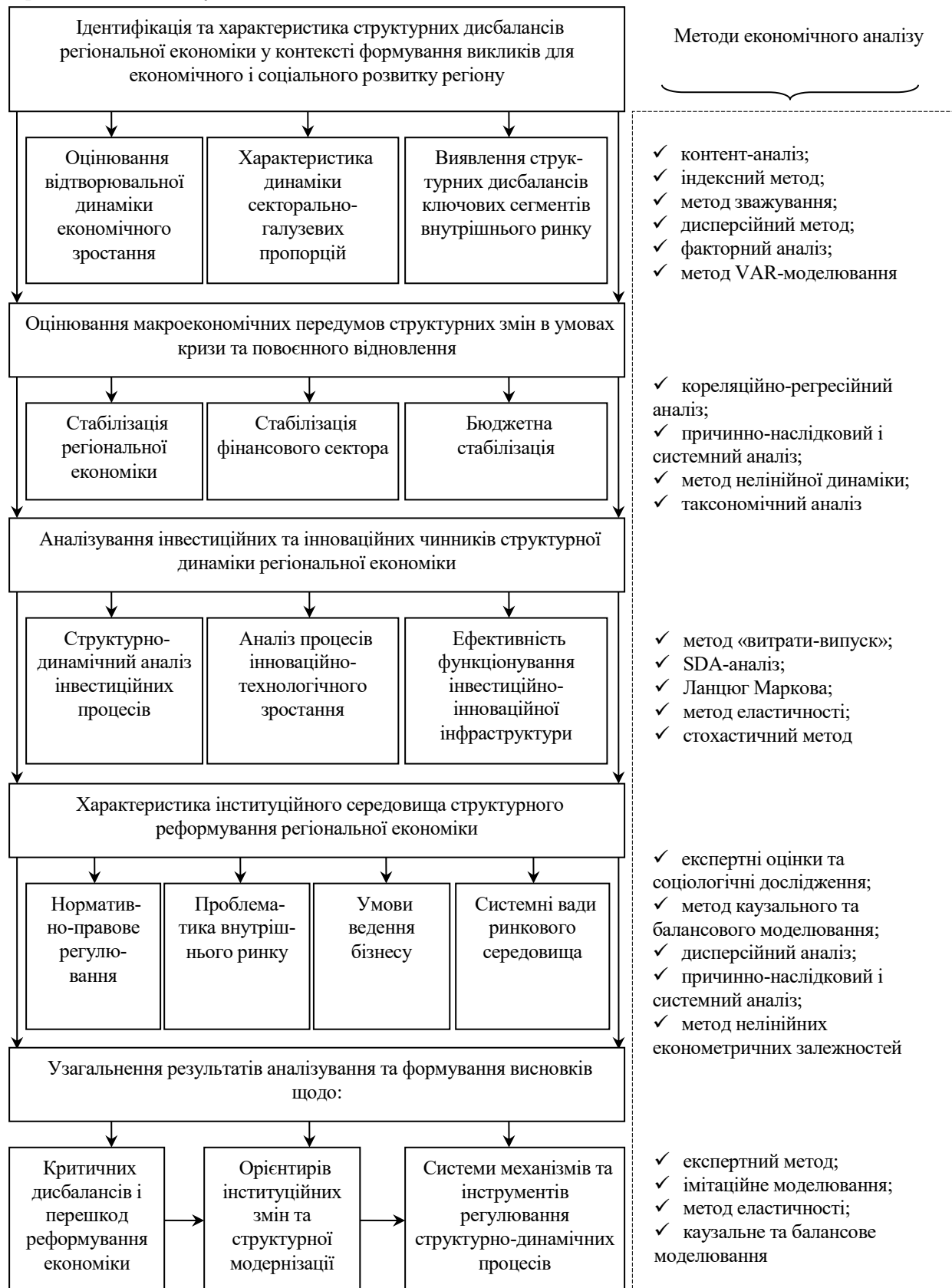

Рис. 1. Алгоритм та компоненти аналізування структурних реформ на регіональному рівні
Джерело: авторська розробка

Аспект повноти інституціонального середовища важливий, але не настільки аби не приділяти якнайбільшу увагу якості інституцій та інститутів. Саме якісна компонента інституційного аналізу має найбільшу значимість і з цим можна погодитися. Науковець подає власну методику її аналізування, де критеріями якості інститутів виступають: здатність виконувати покладені на них функції, характеристика їх внутрішніх властивостей, об'єктивність процесів становлення і виникнення інститутів, орієнтація на підтримку структурних реформ, формування мотивації в економічних агентів до поведінки відповідної суспільним трансформаціям та в руслі досягнення структурного збалансування регіональної економіки, підсилення механізмів структурного реформування, які впроваджуються регіональними органами влади і місцевого самоврядування, забезпечення нарощення й ефективного використання соціального капіталу. Однак, знову ж таки виникає питання: а що первинне: інституційне середовище чи реформи як в економіці на загал, так і в частині повноти та якості інституційного середовища? Мабуть, саме тому у науковому дискурсі інколи існує певна невизначеність відносно індикаторів як структурних змін, так і, до прикладу, якості інституційного середовища, коли науковець зауважує, що інтегральним індикатором оцінювання якості інституційного забезпечення структурних реформ є стале зростання економіки регіону.

Але хіба ж це не завдання регіональної політики на загал? Чи це не очікуваний результат всього комплексу заходів регіональної економічної, соціальної та іншої політики? Відтак, чи може слугувати такий аспект критерієм під час аналізування структурних реформ. На нашу думку, глобально і гіпотетично – так, проте як індикатори більше підходять процеси зрушень у підприємницькому секторі, раціоналізація структури форм власності, поступ інфраструктури, наявність, рівень і структура трансакційних витрат, індекс економічної свободи, рівень детінізації та монополізації економіки, поширеність партнерства влади, бізнесу і суспільства.

Ще більш якісний характер критеріїв оцінювання інституційного середовища структурних змін і реформ наводиться у в інших публікаціях. Це повнота, цілісність та несуперечливість інститутів, легітимність і відповідність умовам, які складаються в реальній економіці, ефективність контролю, особливо його громадської компоненти, модернізаційна спрямованість інституційного середовища. Одночасно з розумінням дуже широкого спектру характеристик якості інституційного середовища доходимо висновку про те, що властива й специфіка методичному інструментарію його аналізування. Для збору даних тут не обійтися без експертних оцінок і соціологічних досліджень; тоді, як для їх опрацювання – методів каузального та балансового моделювання, дисперсійного, причинно-наслідкового і системного аналізу; для підбиття підсумків і ухвалення рішень – методу нелінійних економетричних залежностей та ін. Робляться також висновки, що, на перший погляд, слушний висновок, що оцінювати якість інституційного середовища та одночасного врахування якості структурної політики держави не доречно, оскільки остання, в разі її низької спроможності, може призвести до інституційної дисфункції і, навпаки, всі дієві заходи в системі регулювання регіональної економіки можуть виявитися недостатніми за поганої якості інституційного середовища.

У такому сенсі, дійсно, важливо враховувати вплив того й іншого аспектів. Аналогічно й щодо аналізування. Однак при тому спершу доцільно оцінювати якість, ефективність та спроможність як однієї компоненти, так і іншої та надалі розглядати їх як чинники в межах однієї системи. Адже цілком слушно, що в Україні і її регіонах так і не вибудовано якісної інституціональної системи, спроможної підтримати процеси структурного реформування національного господарства та його регіонально-галузових економічних комплексів, коли однією з основних причин цього стало те, що інституційне забезпечення структурних змін формувалося без чіткої, послідовної і стратегічно вивіреної структурної політики, а, відтак, структурні зміни набули характеру стихійних структурних зрушень, не завжди позитивних і далеко не реформ.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Формування методики аналізування структурних реформ одне з найбільш складних завдань з-поміж функцій регіональної структурної політики. Вона априорі не може бути типовою для різних регіонів та за різної зовнішньої і внутрішньої ситуації, однозначно потребує застосування системного комплексного підходу, причому відносно всіх з можливих аспектів аналізування. Відтак, побудова оптимальної і раціональної системи економічного аналізу у цьому кейсі потребує дотримання низки принципових аспектів. По-перше, це врахування всіх напрямів (складових) перебігу процесів структурного реформування регіональної економічної системи. По-

друге, це вибудування алгоритму аналізування і оцінювання, за якого послідовно проходяться наступні етапи дослідження: ідентифікація та характеристика структурних дисбалансів регіональної економіки у контексті формування викликів для економічного і соціального розвитку регіону; оцінювання макроекономічних передумов структурних змін в умовах кризи та повоєнного відновлення; аналізування інвестиційних та інноваційних чинників структурної динаміки регіональної економіки; характеристика інституційного середовища структурного реформування; узагальнення результатів аналізування та формування висновків щодо критичних дисбалансів і перешкод реформ, орієнтирів інституційних змін та структурної модернізації, системи механізмів й інструментів регулювання структурно-динамічних процесів. По-третє, застосування найбільш адекватних методів економічного аналізу на відповідному етапі здійснення аналітичної роботи.

Перспективи подальших досліджень мають зосередитися на розробленні конкретних прикладних рекомендацій в частині реалізації регіональної структурної політики.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Murdoch C., Knorr K., Trager F. Economic factors as objects of security: Economics security & vulnerability. Economics interests & national security. Lawrence. 2001. 867 p.
2. Геєць В.М., Кизим М.О., Клебанова Т.С., Черняк О.І. Моделювання економічної безпеки: Монографія. Х.: ІНЖЕК, 2006. 240 с.; Сухоруков А. І., Харазішвілі Ю. М. Моделювання та прогнозування соціально-економічного розвитку регіонів України : Монографія. К.: НІСД, 2012. 368 с.
3. Янків М. Д., Флейчук М. І. Методичні аспекти аналізу рівня економічної безпеки регіону. Вісник Львівської комерційної академії. 2006. № 16. С. 40–42.
4. Іванюта В. В. Забезпечення економічної безпеки на регіональному рівні як напрям державного впливу. Публічне управління та адміністрування. 2000. № 2 (92). С. 69–73.
5. Рибак Г., Федотова Ю. Економічна безпека регіонів України в процесі децентралізації. International Science Journal of Management, Economics & Finance. Vol. 2, No. 1, 2023, pp. 56–64.
6. Петренко Н. О., Поліщук О. А. Формування економічної безпеки регіону: теоретико-методологічний аспект. Інвестиції: практика та досвід. 2020 № 21–22. С. 112–118.
7. Vasylytsiv T.G., Urazaliev R. M. [Generalization of the conceptual foundations of economic security of the enterprise](#). Scientific Bulletin of LTEU of Ukraine. 2011. Vol. 21. P. 153–158.
8. Rushchyshyn N., Mulska O., Nikolchuk Y., Rushchyshyn M., Vasylytsiv T. [The impact of banking sector development on economic growth: Comparative analysis of Ukraine and some EU countries](#). Investment Management & Financial Innovations. 2021. Vol. 18 (2). P. 193.
9. Vasylytsiv T., Lupak R., Vasylytsiv V. [Characteristics of functional components of economic security of the information and communication technologies sector of Ukraine](#). Economic discourse. 2017. Vol. 1. P. 161–172.
10. Shtets T., Lupak R., Vasylytsiv T. [General aspects of state policy for the digital transformation of the national economy](#). International Independent Scientific Journal. 2020. Vol. 20–2. P. 14–19.

REFERENCES:

1. Murdoch C., Knorr K., Trager F. Economic factors as objects of security: Economics security & vulnerability. Economics interests & national security. Lawrence. 2001. 867 p.
2. Geets V.M., Kyzym M.O., Klebanova T.S., Chernyak O.I. Modeling of economic security: Monograph. Kh.: INZHEK, 2006. 240 p.; Sukhorukov A.I., Kharazishvili Y.M. Modeling and forecasting of socio-economic development of regions of Ukraine: Monograph. Kyiv: NISD, 2012. 368 p.
3. Yankiv M.D., Fleychuk M.I. Methodological aspects of the analysis of the level of economic security of the region. Bulletin of the Lviv Commercial Academy. 2006. No. 16. P. 40–42
4. Ivanyuta V. V. Ensuring economic security at the regional level as a direction of state influence. Public management and administration. 2000. No. 2 (92). P. 69–73.
5. Rybak G., Fedotova Yu. Economic security of regions of Ukraine in the process of decentralization. International Science Journal of Management, Economics & Finance. Vol. 2, No. 1, 2023, pp. 56–64.
6. Petrenko N. O., Polishchuk O. A. Formation of economic security of the region: theoretical and methodological aspect. Investments: practice and experience. 2020 No. 21–22. P. 112–118.
7. Vasylytsiv T.G., Urazaliev R. M. [Generalization of the conceptual foundations of economic security of the enterprise](#). Scientific Bulletin of LTEU of Ukraine. 2011. Vol. 21. P. 153–158.
8. Rushchyshyn N., Mulska O., Nikolchuk Y., Rushchyshyn M., Vasylytsiv T. [The impact of banking sector development on economic growth: Comparative analysis of Ukraine and some EU countries](#). Investment Management & Financial Innovations. 2021. Vol. 18 (2). P. 193.
9. Vasylytsiv T., Lupak R., Vasylytsiv V. [Characteristics of functional components of economic security of the information and communication technologies sector of Ukraine](#). Economic discourse. 2017. Vol. 1. P. 161–172.
10. Shtets T., Lupak R., Vasylytsiv T. [General aspects of state policy for the digital transformation of the national economy](#). International Independent Scientific Journal. 2020. Vol. 20–2. P. 14–19.

ALGORITHM AND COMPONENTS OF ANALYZING AND SUPPORTING STRUCTURAL REFORMS AT THE REGIONAL LEVEL

GRES Arsen

SI «Institute of Regional Studies named after M. I. Dolishnyi National Academy of Sciences of Ukraine»

The study focuses on the issues of shaping and implementing effective regional policy aimed at the sustainable and balanced development of a region as a socio-economic system. The purpose of the article is to define the algorithm and components for analyzing and supporting structural reforms at the regional level. It is noted that, when analyzing structural changes and institutional reforms at the regional level, not only the institutional environment becomes a subject of diagnostics and evaluation. The analysis also considers the capacities and stability of the region's budgetary, financial, and overall economic systems. Methods of analysis are identified, the application of which allows for accounting of indirect nonlinear relationships between various data and their resulting characteristic – the structure of the regional economy. It is emphasized that the analysis of structural reforms cannot be limited solely to aspects of the intensity of reproduction processes occurring within the regional socio-economic system. The analysis also includes the examination of the prerequisites for structural changes, their investment and innovation factors, and the characterization of the institutional environment for structural reform of the regional economy. The algorithm and components for analyzing structural reforms at the regional level are defined and described. Third, it presupposes the application of the most appropriate methods of economic analysis at each corresponding stage of analytical work. The development of a methodology for analyzing structural reforms is one of the most complex tasks within the functions of regional structural policy. By definition, it cannot be standardized for different regions or under varying external and internal conditions and clearly requires the application of a systematic and comprehensive approach, encompassing all possible aspects of analysis. Consequently, constructing an optimal and rational system of economic analysis in this context necessitates adherence to a number of fundamental principles

Keywords: region, regional policy, regional economy, structural economic policy, structural changes and reforms, methodology of analysis.